

Áp dụng các nguyên tắc của phép biện chứng duy vật trong giảng dạy học phần Triết học Mác- Lênin đối với sinh viên Trường Đại học Giao thông Vận tải

Nguyễn Thị Thanh Hải*

*TS. Trường Đại học Giao thông vận tải

Received: 20/09/2024; Accepted: 26/09/2024; Published: 02/10/2024

Abstract: *Abstract: University education and training is an important component of an education system. the teaching process in higher education must comply with the principles of dialectics, to achieve the highest efficiency and be consistent with the educational philosophy of universities. Teaching Marxist-Leninist Philosophy requires lecturers to apply the methodological principles of dialectical materialism as important guidelines for success. This article presents the application of the principles of dialectical materialism in teaching the subject of Marxist-Leninist Philosophy to students at the University of Transport today.*

Keywords: *Marxist-Leninist Philosophy, principles of materialist dialectics.*

1. Đặt vấn đề

Mỗi học thuyết, căn cứ vào đối tượng, phạm vi nghiên cứu của mình sẽ có hệ thống lý luận, phương pháp luận và giá trị lý luận của nó. Triết học Mác - Lênin là một học thuyết triết học có bản chất khoa học, cách mạng. Sự thống nhất giữa thế giới quan duy vật và phương pháp luận biện chứng của Triết học Mác - Lênin đã làm cho chủ nghĩa duy vật trở nên triệt để, phương pháp luận biện chứng trở thành một khoa học trong nghiên cứu thế giới.

Giảng dạy học phần Triết học Mác – Lênin ở trường Đại học Giao thông vận tải là giảng dạy một khoa học tổng quát, bao quát về thế giới, về các tồn tại trên lập trường thế giới quan duy vật, phương pháp luận biện chứng cho SV thuộc khối ngành kỹ thuật. Việc vận dụng những nguyên tắc của phép biện chứng duy vật nhằm nâng cao chất lượng giảng dạy môn học là việc làm quan trọng và cần thiết

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái quát về những nguyên tắc của phép biện chứng duy vật

Các nguyên tắc phương pháp luận của Triết học Mác - Lênin còn được gọi là các nguyên tắc của phép biện chứng duy vật ra đời vào những năm 40 của thế kỷ XIX, gắn liền với tên tuổi của các nhà sáng lập là C.Mác, Ph.Ăngel và người phát triển là V.I.Lênin. Sự ra đời của phép biện chứng duy vật là một tất yếu vì nó là kết quả của việc cải tạo phép biện chứng duy tâm của Hegel và tổng kết thực tiễn, tổng kết khoa học

Những nguyên tắc của phép biện chứng duy vật là những nguyên tắc được rút ra từ nội dung của hệ thống tri thức Triết học Mác - Lênin trong nghiên cứu thế giới. Vì thế, nội dung triết học Mác - Lênin cũng trở thành phương pháp luận. Những nguyên lý cơ bản (nguyên lý về mối liên hệ phổ biến, nguyên lý về sự phát triển), các cặp phạm trù cơ bản (vật chất - ý thức, cái chung - cái riêng, nguyên nhân - kết quả, tất nhiên - ngẫu nhiên, nội dung - hình thức, bản chất - hiện tượng, khả năng - hiện thực) và những quy luật cơ bản (quy luật thống nhất và đấu tranh của các mặt đối lập, quy luật chuyển hoá từ những sự thay đổi về lượng dẫn đến sự thay đổi về chất và ngược lại, quy luật phủ định của phủ định) của Triết học Mác - Lênin vừa có nội dung thế giới quan, vừa mang ý nghĩa phương pháp luận. Từ nội dung cơ bản của Triết học Mác - Lênin, các nguyên tắc phương pháp luận được rút ra: nguyên tắc khách quan, nguyên tắc năng động - sáng tạo, nguyên tắc toàn diện, nguyên tắc lịch sử cụ thể, nguyên tắc phát triển, nguyên tắc nhân quả, nguyên tắc thống nhất giữa lý luận và thực tiễn.

2.2. Áp dụng các nguyên tắc của phép biện chứng duy vật vào quá trình giảng dạy Triết học Mác - Lênin cho SV trường Đại học Giao thông vận tải

2.2.1. Áp dụng trong xây dựng kế hoạch giảng dạy học phần.

Môn Triết học Mác - Lênin là môn học giảng dạy cho SV năm thứ nhất, được bố trí vào kỳ 1 hoặc kỳ 2 của năm học đầu tiên. Căn cứ vào: Tình hình tuyển sinh của nhà trường; kế hoạch đào tạo cụ thể của các

khoa, các ngành học trong toàn trường; chất lượng đầu vào của SV; khả năng đáp ứng của đội ngũ giảng dạy học phần, số lượng lớp học được bố trí, điều kiện về cơ sở vật chất, bộ môn Những nguyên lý cơ bản của Chủ nghĩa Mác – Lênin đã lập kế hoạch giảng dạy cụ thể đối với học phần đến từng GV.

Bộ môn tiến hành phân công số lượng lớp học cho mỗi GV dựa vào trình độ, năng lực, phẩm chất, sức khoẻ và kinh nghiệm giảng dạy; xác định thời lượng giảng dạy của học phần đối với tất cả các lớp là 3 tín chỉ. Tương ứng với số lượng tín chỉ và tương quan với các môn học khác được thực hiện trong kỳ học, năm học, bộ môn thông tin cụ thể với phòng đào tạo đại học để bố trí hợp lý số lượng lớp học, thời khoá biểu cho mỗi GV. Với số lượng 3 tín chỉ của học phần, được bố trí trong vòng 15 tuần (triển khai 3 tiết/tuần hoặc 6 tiết/tuần). Từ đó, lập kế hoạch cụ thể để tổ chức giảng dạy học phần có hiệu quả nhất. Kế hoạch chi tiết, với yêu cầu nghiêm ngặt về thời gian kiểm tra, đánh giá, về phương pháp giảng dạy cụ thể, yêu cầu về các nấc thang đạt được trong Bloom từ thấp đến cao, từ: Hiểu → Ghi nhớ → Vận dụng → Sáng tạo.

2.2.2. Áp dụng nguyên tắc của phép biện chứng duy vật trong xây dựng đề cương môn học, thiết kế nội dung bài giảng.

Giảng dạy học phần Triết học Mác - Lênin ở trường Đại học Giao thông vận tải hiện nay trên cơ sở chương trình đào tạo theo Chuẩn đầu ra CDIO.

Căn cứ vào sự phân nhiệm của chương trình đào tạo của chương trình đào tạo đối với học phần Triết học Mác - Lênin, các văn bản pháp lý của Ban tư tưởng văn hoá Trung Ương về yêu cầu khung chương trình và giáo trình môn học do Bộ giáo dục và đào tạo ban hành, đặc điểm SV, bộ môn đã tiến hành xây dựng đề cương bài giảng phù hợp với quy trình, tiến độ, nội dung và yêu cầu đạt được về mặt kiến thức, kỹ năng, thái độ của môn học đối với SV.

Từ Giáo trình của Bộ giáo dục và đào tạo, bộ môn đã cơ cấu lại 3 chương:

Chương 1: Triết học và vai trò của triết học trong đời sống xã hội.

Chương 2: Chủ nghĩa duy vật biện chứng: (A) Triết học về tự nhiên (*Biện chứng của tự nhiên*). (B) Triết học về nhận thức (*Biện chứng của nhận thức*).

Chương 3: Chủ nghĩa duy vật lịch sử. (C) Triết học về xã hội (*Biện chứng của xã hội*)).

Chương 1 là chương cung cấp một bức tranh khái quát về triết học. Trả lời câu hỏi: Triết học là gì? Triết

học ra đời trong điều kiện, hoàn cảnh nào? Đối tượng nghiên cứu và phương pháp nghiên cứu của triết học ra sao? Triết học nghiên cứu những vấn đề cơ bản nào? Trên cơ sở giải quyết vấn đề cơ bản thì triết học đã phân chia thành những lập trường triết học, các học phái triết học ra sao? Từ đó, vai trò to lớn của triết học được chỉ rõ trong việc triết học thực hiện các chức năng cơ bản của nó. Trên cơ sở giới thiệu các trường phái cơ bản của triết học, cuối chương, bài giảng tập trung làm rõ: sự ra đời của Triết học Mác - Lênin, bản chất cách mạng và khoa học của Triết học Mác - Lênin, sự thống nhất giữa thế giới quan duy vật và phương pháp luận biện chứng của Triết học Mác - Lênin. Chương 2 và Chương 3, tập trung làm rõ những nội dung căn bản của Triết học Mác - Lênin. Sự thống nhất giữa thế giới quan duy vật và phương pháp luận biện chứng được thể hiện trong nội dung từng phần. Xuất phát từ đối tượng nghiên cứu của triết học là thế giới tổng quát với ba bộ phận hợp thành của thế giới gồm: tự nhiên, xã hội, tư duy, bài giảng trình bày lần lượt các nội dung căn cứ vào đối tượng của nó, gồm: Triết học về tự nhiên (*Biện chứng của tự nhiên*). Triết học về nhận thức (*Biện chứng của nhận thức*). Triết học về xã hội (*Biện chứng của xã hội*). Với mỗi nội dung, bài giảng lần lượt trình bày những nguyên lý xuất phát với tư cách là hệ thống lý luận cơ bản, tổng quát, sau đó triển khai lý luận đó trên tất cả các quy luật, các cặp phạm trù cơ bản.

Khi xây dựng Tập bài giảng học phần Triết học Mác - Lênin, bộ môn đã sử dụng bản đồ tư duy (Mind Map) để thể hiện nội dung của các chương, các phần, các mục. Đó là một bước tiến rất lớn đối với việc giảng dạy học phần.

2.2.3. Áp dụng trong sử dụng các phương pháp dạy học.

Để lựa chọn và sử dụng phương pháp giảng dạy học phần Triết học Mác - Lênin, GV phải áp dụng những nguyên tắc của phép biện chứng duy vật để phân tích bối cảnh trong nước và quốc tế, phân tích về đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước đối với giáo dục - đào tạo, phân tích về chương trình đào tạo của nhà trường, về điều kiện cơ sở vật chất đảm bảo quá trình dạy học hiện đại ...). Bên cạnh đó, phải căn cứ vào đặc điểm của SV

Giảng dạy học phần Triết học Mác - Lênin hiện nay phải sử dụng những thành tựu của khoa học công nghệ. GV của bộ môn đã lựa chọn hình thức giảng dạy trực tuyến (30% tổng số tiết) và giảng dạy trực tiếp (70% tổng số tiết) trên giảng đường. Trong quá

trình giảng dạy, ngoài giờ lên lớp, GV còn phải theo dõi các hoạt động tự học của SV, giúp đỡ khi cần thiết, trao đổi thảo luận và góp ý để SV đi đúng hướng. Với vai trò là người gợi mở, hướng dẫn, xúc tác, động viên, cổ vũ, trọng tài .. đối với quá trình học tập của SV, GV Triết học Mác-Lênin phải đầu tư công sức, thời gian rất nhiều.

Triển khai giảng dạy 30% trực tuyến trên nền tảng Microsoft Team do nhà trường cung cấp. Căn cứ vào mã SV, tên họ, lớp, mỗi một lớp dạy trực tuyến sẽ được nhà trường tạo sẵn trong đó có GV và các SV thuộc lớp quản lý. Tùy vào những tiết giảng cụ thể, GV sử dụng các phương pháp dạy học tích cực. Sau mỗi một tiết học, buổi học, GV cũng hướng dẫn và yêu cầu SV hình thành các sơ đồ tư duy để biểu hiện tính logic, tính hệ thống của nội dung kiến thức; phương pháp giải quyết vấn đề; phương pháp dạy học theo nhóm. GV cũng lập ra các nhóm Zalo để SV có thể hỏi, trình bày ý kiến của mình bất kì lúc nào và được GV trả lời nhanh chóng.

Khi tiến hành giảng dạy 70% trực tiếp trên giảng đường, GV thường xuyên sử dụng các phương pháp dạy truyền thống như là thuyết trình vẫn được duy trì cùng với việc kết hợp các phương pháp dạy học hiện đại như: 1) Phương pháp dạy học nêu vấn đề; 2) Phương pháp trực quan; 3) Sử dụng bản đồ tư duy (**Mind Map**); 4) **Đàm** thoại; 5) Tổ chức Sêmina trong lớp học; 6) Thảo luận nhóm nhằm kích thích tối đa khả năng tư duy của SV, giúp các em độc lập sáng tạo, biết tự mình đặt ra và giải quyết các vấn đề cuộc sống hiện nội dung của các chương, các phần, các mục. Đây là một bước tiến lớn đối với việc giảng dạy môn học.

2.2.4. Áp dụng các nguyên tắc của phép biện chứng duy vật trong kiểm tra, đánh giá SV.

Trong quá trình giảng dạy môn Triết học Mác - Lênin, việc kiểm tra - đánh giá không chỉ dừng lại ở mức độ tái hiện các tri thức đã học mà còn kích thích khả năng tìm kiếm của SV, kích thích khả năng tư duy độc lập và vận dụng kiến thức để giải quyết các bài thi trắc nghiệm, các tình huống có vấn đề, các yêu cầu mang tính sáng tạo điển hình... đạt các mức độ trong thang bậc đánh giá Bloom từ nhớ - hiểu - vận dụng - sáng tạo.

Quá trình kiểm tra, đánh giá được GV thực hiện thường xuyên, có quy trình, có tiến độ, có cơ cấu tỉ lệ, công khai, minh bạch. Đó là kết quả của quá trình áp dụng các quy tắc của phép biện chứng duy vật một cách triệt để. Nguyên tắc khách quan, khoa

học được áp dụng vào quá trình đánh giá bằng các phương thức kiểm tra, thảo luận, thi cuối kỳ. Nguyên tắc phát triển, nguyên tắc kế thừa được áp dụng khi kiểm tra đánh giá năng lực theo thang điểm Bloom của chương trình đào tạo CDIO. Nguyên tắc lịch sử - cụ thể cũng được áp dụng khi đánh giá ở những thời điểm khác nhau tương ứng từng chương, từng phần. Nguyên tắc biện chứng, nguyên tắc thống nhất giữa lí luận và thực tiễn cũng được áp dụng khi yêu cầu SV thực hiện sự vận dụng những nội dung của Triết học Mác - Lênin để lí giải những tình huống đặt ra trong các buổi thảo luận cũng như trong các bài thi. Nguyên tắc mâu thuẫn cũng được áp dụng một cách triệt để trong quá trình kiểm tra đánh giá khả năng lập luận, thuyết trình và khả năng giải quyết vấn đề SV trong các buổi Sêmina và trong cơ cấu bài thi cuối kỳ...

3. Kết luận

Giảng dạy học phần Triết học Mác – Lênin được triển khai trên cơ sở áp dụng hệ thống các nguyên tắc phương pháp luận biện chứng duy vật một cách sáng tạo trong quá trình xây dựng kế hoạch, đề cương, bài giảng, tổ chức giảng dạy, sử dụng phương pháp giảng dạy và tiến hành kiểm tra, đánh giá. Tiếp tục áp dụng một cách sáng tạo những nguyên tắc của phép biện chứng duy vật vào quá trình tổ chức, triển khai giảng dạy học phần Triết học Mác – Lênin ở trường Đại học Giao thông vận tải hiện nay là một giải pháp hữu hiệu nâng cao chất lượng giảng dạy.

(Nghiên cứu này được tài trợ bởi Trường Đại học Giao thông vận tải trong đề tài mã số T2024-ML-001).

Tài liệu tham khảo

- (1) C.Mác (1977), *Góp phần phê phán triết học pháp quyền của Hegel*, Nhà xuất bản Sự thật Hà Nội.
- (2).Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Giáo trình Triết học Mác – Lênin*, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2021
- (3). C.Mác, Ph.Ăngghen, *Toàn tập*, Tập 20, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2006.
- (4).Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, tập II, NXB Chính trị quốc gia, tr.235.
- (5)Vũ Thị Hoà, *Tuân thủ nguyên tắc tính khoa học trong bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng*, Báo điện tử Đảng cộng sản, 7/2021.
- (6).Phạm Anh Hùng, *Đời Gia Thiên Linh, Nghiên cứu và giảng dạy triết học Mác - Lênin góp phần củng cố nền tảng tư tưởng của Đảng*, Tạp chí Lý luận chính trị, 3/2023.